

О.Ю. АКУЛОВ, Д.В. ЛЕОНТЬЄВ

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61077, Україна
bipolaris@mail.ru

ГРИБИ, ЗАНЕСЕНІ ДО ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ, З НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «ГОМІЛЬШАНСЬКІ ЛІСИ»

*Ключові слова: Червона книга України, рідкісні гриби,
Гомільшанські ліси*

Наукові та практичні аспекти охорони грибів привертають дедалі більшу увагу світової наукової спільноти. З'ясувавши планетарне значення грибів, їх різноманітність і чутливість до антропогенного впливу, усвідомлено необхідність охорони цих організмів на державному рівні. Останнім часом у Західній Європі до «Червоних списків» внесено до 20 % видів макроміцетів, виявлених на території держав, що становить у середньому від 500 до 1500 видів [5].

В Україні до Червоної книги включено лише 30 видів грибів [3], проте у підготовленому до опублікування новому виданні має бути вже 57 видів [1]. Майже дворазове збільшення кількості видів, що охороняється державою, відповідає загальноєвропейським тенденціям, проте в майбутньому перелік видів грибів, які підлягають охороні, потрібно суттєво розширити.

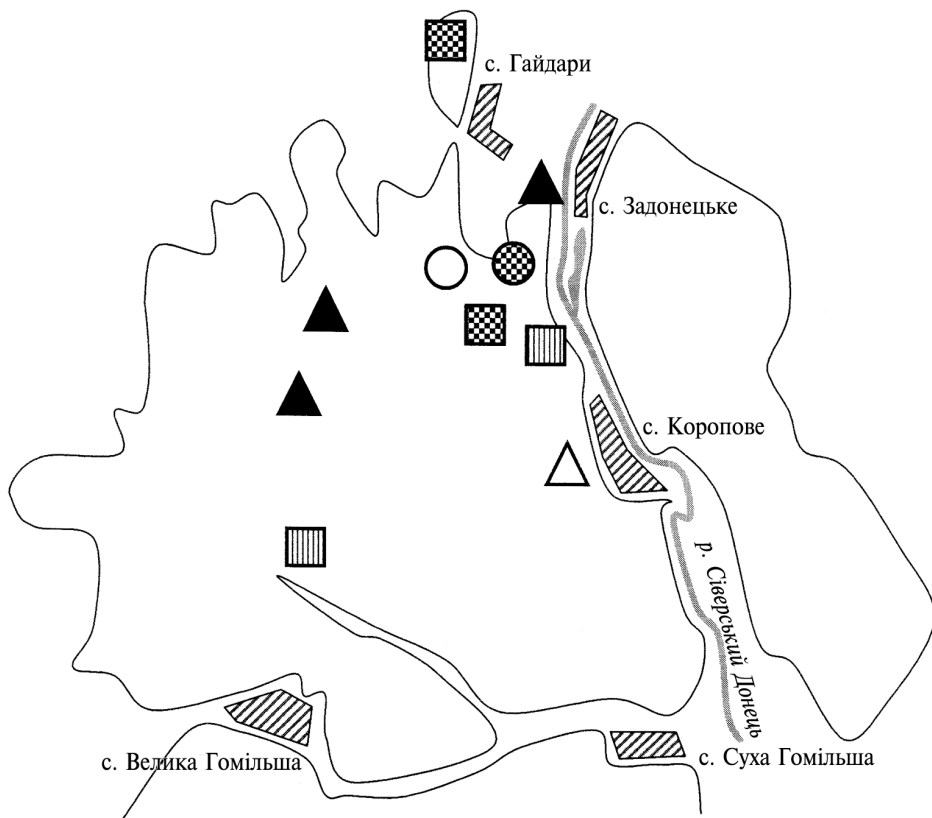
Національний природний парк «Гомільшанські ліси» — єдиний природоохоронний об'єкт загальнодержавного значення у Харківській обл. Територія парку охоплює масиви нагірних і заплавлених широколистяних лісів, терасові бори і ділянки лучної рослинності вздовж р. Сіверський Донець. Загальна площа парку становить 14314,8 га [2]. Різноманітність біотопів і рослинних угруповань на території парку створює сприятливі умови для багатьох видів грибів. Останніми роками в НПП «Гомільшанські ліси» виявлено шість видів макроміцетів, занесених до Червоної книги України. Публікуємо їх перелік. Для кожного виду наведено відомості про розповсюдження на території парку (лісництво, квартал, виділ, фітоценоз, локалітет), субстрат, на якому знайдено плодові тіла, дати знахідок, а також примітки стосовно особливостей виявлених зразків. Місцезнаходження видів позначено на карті (рисунок).

Boletus aereus Bull., Herbar de la France, 9: tab. 385 (1789).

Гомільшанське лісництво, кв. 4, виділ 2, діброва злакова (околиці дитячого табору «Гайдари»), на ґрунті, 23.07.2006, зібрав Акулов О.Ю.

За сучасними поглядами, макроморфологічні ознаки, зокрема колір базидіоми, у *B. aereus* не є стабільними, тому його ідентифікація потребує дослі-

© О.Ю. АКУЛОВ, Д.В. ЛЕОНТЬЄВ, 2008

○ *Boletus aereus*

▲ *Mutinus caninus*

△ *Clavariadelphus pistillaris*

● *Myriostoma coliforme*

▨ *Hericium coralloides*

■ *Polyporus umbellatus*

Розповсюдження видів грибів, занесених до Червоної Книги України, на території НПП «Гомільшанські ліси»

Distribution of fungi species, which are included in the Red List of Ukraine, in the territory of the National nature park «Gomilshanski lisy»

дження структури пілеїпелісу, цистид і спор. Типовими є волокнисті гіфи епікутісу (3—12(15) μm діам.), великі поодинокі веретеноподібні цистиди (25—40 × 7,5—12,5 μm), а також базидіоспори з характерно звуженими верхівками (11—17 × 4—6 μm) [6, 10].

Clavariadelphus pistillaris (L.) Donk, Meded. Bot. Mus. Herb. Rijks Univ. Utrecht, 9: 72 (1933).

Гомільшанське лісництво, кв. 14, виділ 5, кленово-липова діброва яглицева (2 км на північ від с. Коробів Хутір, поблизу р. Сіверський Донець), на ґрунті, 03.11.2002, зібрав Леонт'єв Д.В.

***Hericium coralloides* (Scop.) Pers.**, Nat. Arr. Brit. Pl. (London), 1: 652 (1794).

Гомільшанське лісництво, кв. 2, виділ 7, кленово-липова діброва яглицева («Піонерська балка»), на деревині *Quercus robur* L., 02.07.2003, зібрав Акулов О.Ю.; Гомільшанське лісництво, кв. 33, виділ 3, діброва яглицева з домішкою осики, 19.07.2004, зібрав Акулов О.Ю.

У другому виданні Червоної книги України [3] вказано, що на території нашої держави цей вид знайдено у хвойних лісах, на пенях та відмерлих стовбурах ялиці. Проте в інших країнах світу *H. coralloides* реєструється переважно на листяних породах [7, 9], тому його знахідка на деревині *Quercus robur* L. не є незвичайною.

***Mutinus caninus* (Huds.) Fr.**, Sum. veg. Scand., Section Post. (Stockholm) : 434 (1849).

Гомільшанське лісництво, кв. 4, виділ 4, діброва яглицева («Піонерська балка»), на ґрунті, 2000—2006 рр., щороку у червні-липні; Гомільшанське лісництво, кв. 4, виділ 2, діброва яглицева (околиці біостанції ХНУ), на ґрунті, червень 2000—2004 рр.; Таранівське лісництво, кв. 38, виділ 6, діброва ліщинова, на ґрунті, 01.07.2006; Таранівське лісництво, кв. 50, виділ 5, діброва яглицева, на ґрунті, 25.07.2006; Задінецьке лісництво, кв. 102, виділ 4, субір різнотравний, на ґрунті, 12.07.2002. Зібрали Акулов О.Ю. та Леонт'єв Д.В.

Вид є доволі розповсюдженим на території парку, ми знаходимо його щороку.

***Myriostoma coliforme* (Dicks.) Corda**, Anleit. Stud. Mykol., Prag: 131 (1842).

Гомільшанське лісництво, кв. 4, виділ 2, діброва полевокленова волосистоосокова (околиці біостанції ХНУ), на ґрунті, 12.07.2000, 07.07.2002, зібрав Акулов О.Ю.

В обох досліджених нами зразків є незріла глеба кремового кольору, проте її енто- та екзоперидій має характерну для *M. coliforme* будову, а глеба тримається на численних ніжках, що властиво лише цьому виду [4, 8].

***Polyporus umbellatus* (Pers.) Fr.**, Syst. mycol. (Lundae), 1 : 354 (1821).

Гомільшанське лісництво, кв. 2, виділ 7, діброва волосистоосокова з домішкою берези повислої («Піонерська балка»), на ґрунті, 2000—2006 рр., щороку у червні-липні; околиці с. Гайдари, діброва злакова, на ґрунті, 21.06.2002, 30.06.2003. Зібрали Акулов О.Ю. та Леонт'єв Д.В.

Другий локалітет знаходиться за межами НПП «Гомільшанські ліси», дуже близько від нього. У 2006 р. цю ділянку діброви включили до проекту розширення території парку.

На досліджуваній території плодові тіла *P. umbellatus* щороку формуються на одній і тій самій ділянці лісу площею кілька десятків квадратних метрів. Зазвичай з'являється 5—12 базидіом.

1. Дудка І.О. Збереження рідкісних грибів-макроміцетів як елементу природної спадщини України // Екол. вісник. — 2005. — №2 (30). — С. 2—4.
2. Токарський В.А., Атемасова Т.А., Горлова Л.М. Характеристика основних заповідних територій Харківської області. — Харків: ХНУ, 2004. — 82 с.
3. Червона книга України. Рослинний світ / Відп. ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко. — К.: УЕ, 1996. — 608 с.
4. Calonge F.D. Gasteromycetes I. — Madrid; Berlin; Stuttgart: Cramer, 1998. — 271 p.
5. Dahlberg A. Progress and Challenges in the Conservation of European Fungi: <http://www.nerium.net/plantaeuropa/OralPresentations.htm>.
6. Nordic macromycetes. 2. Polyporales, Boletales, Agaricales, Russulales / Eds. L. Hansen, H. Knudsen. — Copenhagen: Nordsvamp, 1992. — 474 p.
7. Ньсез М., Руварден Л. East Asian Polypores. 2. Polyporaceae s. lato. — Oslo: Fungiflora, 2001. — 522 p.
8. Sarasini M. Gasteromiceti epigei. — Trento: AMB, 2005. — 407 p.
9. Stalpers J.A. The Aphyllophoraceous fungi. II. Keys to the species of the Hericiales // Stud. Mycol. — 1996. — № 40. — 185 p.
10. Watling R. British Fungus Flora. 1. Boletes and their allies. — Edinburgh: Royal Botanic Garden, 2005. — 173 p.

Рекомендує до друку
В.П. Гелюта

Надійшла 18.06.2007

А.Ю. Акулов, Д.В. Леонтьев

Харьковский национальный университет им. В.Н. Каразина

ГРИБЫ, ВНЕСЕННЫЕ В КРАСНУЮ КНИГУ УКРАИНЫ,
ИЗ НАЦИОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКА
«ГОМИЛЬШАНСКИЕ ЛЕСА»

В результате многолетнего исследования микобиоты национального природного парка «Гомильшанские леса» (Змиевской район, Харьковская область, Украина) обнаружено шесть видов грибов, включенных в Красную книгу Украины: *Boletus aereus* Bull., *Clavariadelphus pistillaris* (L.) Donk, *Hericium coralloides* (Scop.) Pers., *Mutinus caninus* (Huds.) Fr., *Myriostoma coliforme* (Dicks.) Corda и *Polyporus umbellatus* (Pers.) Fr. Указаны места их обнаружения.

Ключевые слова: Красная книга Украины, редкие виды грибов, Гомильшанские леса.

О.Yu. Akulov, D.V. Leontyev

V.N. Karazin National University of Kharkiv

FUNGI OF THE RED DATA BOOK OF UKRAINE FROM
THE NATIONAL NATURE PARK «GOMILSHANSKI LISY»

As a result of long-term mycobiota surveys in the National Nature Park «Gomilshanski lisy» (Zmiyiv area, Kharkiv district, Ukraine), six species of fungi listed in the Red Data Book of Ukraine were registered: *Boletus aereus* Bull., *Clavariadelphus pistillaris* (L.) Donk, *Hericium coralloides* (Scop.) Pers., *Mutinus caninus* (Huds.) Fr., *Myriostoma coliforme* (Dicks.) Corda, and *Polyporus umbellatus* (Pers.) Fr. Information about localities of these species is provided.

Key words: Red Data Book of Ukraine, rare species of fungi, National Nature Park «Gomilshanski Lisy».